

Observaties als methode om te onderzoeken hoe leerkrachten zelfsturend leren onderwijzen

Citation for published version (APA):

Van Dijk, A., Sins, P., Vrieling, E., & Senders, C. (2017). *Observaties als methode om te onderzoeken hoe leerkrachten zelfsturend leren onderwijzen*. Paper presented at Onderwijs Research Dagen 2017, Antwerpen, Belgium.

Document status and date:

Published: 01/01/2017

Document Version:

Peer reviewed version

Document license:

CC BY-NC-SA

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

<https://www.ou.nl/taverne-agreement>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

pure-support@ou.nl

providing details and we will investigate your claim.

Downloaded from <https://research.ou.nl/> on date: 06 Nov. 2024

Open Universiteit
www.ou.nl

Observaties als methode om te onderzoeken hoe leerkrachten zelfsturend leren onderwijzen

Alieke van Dijk¹, Patrick Sins^{1,2}, Emmy Vrieling³, Conny Senders⁴
¹Saxion, ²Thomas More Hogeschool, ³Open Universiteit, ⁴Basisschool Sint Bavo

Samenvatting

Zelfsturend leren is cruciaal voor het leren van leerlingen. Bij zelfsturing gaat het erom dat leerlingen zelfstandig leerstrategieën kunnen inzetten en bijstellen om persoonlijke doelen te bereiken. Juiste begeleiding door de leraar is bijzonder belangrijk voor het slagen van dit proces. Verschillende studies geven echter aan dat zelfsturend leren in het basisonderwijs nauwelijks op gang komt. Vanuit dit knelpunt is een professionaliseringsaanpak voor leerkrachten ontwikkeld. Om de effectiviteit van deze aanpak te bekijken, wordt ingezoomd op het zelfsturend leren van leerlingen en op de wijze waarop leerkrachten instructie geven in zelfsturend leren. Tijdens de ORD bediscussiëren we de wijze waarop observaties ingezet worden als onderzoeksmethode om de instructie van zelfsturend leren door leerkrachten vast te kunnen stellen.

Keywords

Zelfsturend leren; Professionaliseringsaanpak; Observatie

Onderzoeksdoel

Diverse studies wijzen uit dat instructie waarin expliciet aandacht wordt besteed aan zelfsturend leren en strategiegebruik ter ondersteuning hiervan, een van de meest effectieve onderwijsvormen is (Hattie, 2009). Leerkrachten spelen hierin een cruciale rol. Echter, leerkrachten slagen er vaak niet in om hun leerlingen strategieën voor zelfsturend leren aan te leren (Dignath, Van Ewijk, & Van der Werf, 2012). Zelfsturend leren komt daardoor amper aan bod (Kremer, Hayon & Tillema, 1999).

Vanuit dit knelpunt hebben we in een consortium, bestaande uit onderwijsonderzoekers en onderwijsprofessionals van een achttal basisscholen, een professionaliseringsaanpak ontwikkeld. In deze aanpak worden leerkrachten getraind en gecoacht in het effectief leren omgaan met kennis over zelfsturend leren en worden strategieën aangeleerd en geoefend om zelfsturend leren in de eigen onderwijspraktijk te kunnen integreren (Auteurs, 2016; weggelaten vanwege anonimiteit). De effectiviteit van de aanpak wordt onderzocht op de mate waarin leerkrachten zelfsturend leren onderwijzen en op de mate waarin dit bijdraagt

aan het zelfsturend leren van leerlingen.

Theoretisch kader

Interventies die effectief bijdragen aan het zelfsturend leren van leerlingen in het basisonderwijs, hebben gemeen dat zij worden gekenmerkt door enerzijds een integratieve benadering en anderzijds het expliciet onderwijzen van cognitieve, metacognitieve en motivationele strategieën. Daarnaast is differentiatie van instructie van belang, omdat verschillen tussen leerlingen in onder meer hun houding, voorkennis en vaardigheden bepalen of en in hoeverre instructie effect sorteert op het zelfsturend leren van leerlingen. (Dignath, Beuttner, & Langfeldt, 2008; Hattie, Biggs, & Purdie, 1996; Moos & Ringdal, 2012).

Op basis van voorgaande richtlijnen wordt in de professionaliseringsaanpak gericht getraind op didactiek die het geïntegreerd, expliciet en gedifferentieerd onderwijzen van strategieën voor zelfsturend leren centraal stelt. Om een effectieve professionalisering te bewerkstelligen, trainen en begeleiden onderwijsprofessionals van het consortium hun collega's aan de hand van de aanpak. De aanpak bestaat uit een plenaire trainingsbijeenkomst en drie coachingsbijeenkomsten. Tijdens de plenaire bijeenkomst worden de aanpak en richtlijnen toegelicht en bediscussieerd. Tijdens de coachingsbijeenkomsten wordt aan leerkrachten gevraagd om hun instructie te evalueren en waar nodig aan te passen zodat deze meer geïntegreerd, explicieter en gedifferentieerder plaatsvindt.

Onderzoeksmethode

In een quasi-experimenteel onderzoek gaan we na in hoeverre deelname aan de professionaliseringsaanpak bijdraagt aan het bevorderen van zelfsturend leren door leerkrachten. Aan het onderzoek nemen 48 leerkrachten deel van 16 verschillende scholen in Nederland. Acht van de deelnemende scholen zijn onderdeel van het consortium en voeren de aanpak uit. De controleconditie bestaat uit 24 leerkrachten op acht gematchte controlescholen die de aanpak niet uitvoeren.

Om de instructie van zelfsturend leren door leerkrachten in kaart te brengen, zijn instructielessen geobserveerd op basis van een gevalideerd observatieschema van Dignath-van Ewijk, Dickhäuser en Büttner (2013; ATES). In dit observatieschema worden enerzijds de kwantiteit en kwaliteit van de instructie van strategieën voor zelfsturend leren bepaald en anderzijds kenmerken van de leeromgeving om zelfsturend leren te ondersteunen vastgesteld. De mate van zelfsturend leren van leerlingen wordt gemeten aan de hand van een vragenlijst (leraar- en leerlingenversie) die is gebaseerd op de Vragenlijst Zelfsturende

Leermogelijkheden van Vrieling (2012).

Ten tijde van het schrijven van dit paper hebben de voormetingen (november 2016 tot januari 2017) plaatsgevonden en zijn de experimentele scholen gestart met de training en de coachingsgesprekken. De nametingen vinden ongeveer vijf maanden na de voormeting plaats; mei en juni 2017.

(Beoogde) resultaten en/of onderbouwde conclusies

In een quasi-experimentele studie met voor- en nameting wordt onderzocht in hoeverre de ontwikkelde aanpak bijdraagt aan het bevorderen van het zelfsturend leren. Hiertoe worden de scores op de observatieschema's en vragenlijsten in de experimentele groep vergeleken met scores van leraren en leerlingen in de controlegroep. Met behulp van multilevel structural equation modeling worden verder relaties tussen instructie van zelfsturend leren enerzijds en de mate van zelfsturend leren door leerlingen anderzijds onderzocht.

Wetenschappelijke betekenis van de bijdrage

De huidige studie biedt concrete aanbevelingen voor het effectief bevorderen van het zelfsturend leren van leerlingen door basisschoolleerkrachten. Bestaande (overzichts)studies hebben de nodige inzichten gegeven in algemene kenmerken waaraan een succesvolle aanpak moet voldoen, maar concrete aanknopingspunten voor het combineren van geïntegreerde, expliciete en op de leerling afgestemde instructie van zelfsturend leren zijn tot dusver nog niet gerealiseerd.

Onderwerpen voor de discussie

Tijdens het rondetafelgesprek bespreken we de wijze waarop het observatieschema het karakter van de instructies van leerkrachten in kaart kan brengen en in hoeverre analyses op basis van deze observaties inzicht kunnen verschaffen in de effectiviteit van de professionaliseringsaanpak.

Referenties

- Dignath, C. Büttner, G., & Langfeldt, H.P. (2008). How can primary school students learn self-regulated learning strategies most effectively? A meta-analysis on self-regulation training programmes. *Educational Research Review*, 3(2), 101–129.
- Dignath-van Ewijk, C., Dickhäuser, O., Büttner, G. (2013). Assessing how teachers enhance self-regulated learning: A multiperspective approach. *Journal of Cognitive Education and Psychology*, 12, 338-358.

- Dignath-van Ewijk, C. & Van der Werf, G. (2012). What teachers think about self-regulated learning: Investigating teacher beliefs and teacher behavior of enhancing students' self-regulation. *Education Research International*, 1-10.
- Hattie, J. (2009). *Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. New York, NY: Routledge.
- Hattie, J.A., Biggs, J., & Purdie, N. (1996). Effects of learning skills interventions on student learning: A meta-analysis. *Review of Educational Research*, 66(2), 99–136.
- Kremer-Hayon, L., & Tillema, H.H. (1999). Self-regulated learning in the context of teacher education. *Teaching and Teacher Education*, 15(5), 507R522.
- Moos, D.C. & Ringdal, A. (2012). Self-regulated learning in the classroom: A literature review on the teacher's role. *Education Research International*, 2012, 1-15.
- Vrieling, E. (2012). *Promoting self-regulated learning in primary teacher education*. Dissertatie. Heerlen: Open Universiteit Nederland.